

درباره لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور

۵. تحلیلی بر منابع بودجه

(ویرایش اول)

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	۱. منابع بودجه کل کشور
۴	۲. منابع عمومی دولت
۶	۳. بررسی اجزای درآمدهای عمومی
۱۲	۴. منابع مالی غیرمستمر
۱۴	نتیجه گیری

درباره لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور ۵. تحلیلی بر منابع بودجه (ویرایش اول)

چکیده

این گزارش با مروری بر منابع بودجه کل کشور و مقایسه آن نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ نشان می‌دهد که بودجه کل کشور در سال ۱۳۸۸ نسبت به رقم مشابه در سال ۱۳۸۷، ۴ درصد کاهش یافته است. این درحالی است که بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی نیز نسبت به ارقام مشابه در سال ۱۳۸۷ حدود ۲ درصد کاهش داشته است و به همین ترتیب درآمدهای غیرنفتی نسبت به رقم مشابه در سال ۱۳۸۷، رشدی معادل ۵۲/۳ درصد داشته است و ۳۷/۷ درصد از منابع عمومی بودجه را به خود اختصاص داده است در حالی که درآمدهای با منشأ معادل ۲۳ درصد کاهش داشته و در مجموع ۵۳/۳ درصد از منابع عمومی بودجه را تشکیل می‌دهد. با توجه به عملکرد سنوات گذشته غالب منابع پیش‌بینی شده، بعضاً واقع‌بینانه نبوده و در نتیجه منجر به وقوع کسری بودجه در سال جاری خواهد شد. براین اساس می‌توان گفت که لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نتوانسته تعادل بین منابع و مصارف بودجه را تأمین نموده و در جهت کاهش وابستگی به نفت و رعایت نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای گام بردارد. بدین ترتیب با توجه به شرایط کنونی و محدودیت‌های برداشت از حساب ذخیره ارزی به‌خاطر بحران مالی جهانی و کاهش قیمت نفت خام کسری بودجه‌ای شدید محتمل بوده و پیامدهای سوئی هم به لحاظ اقتصادی، هم به لحاظ مالی به‌دنبال خواهد داشت.

مقدمه

بودجه کل کشور به‌عنوان برنامه مالی یک‌ساله کشور، باید آئینه تمام‌نمایی از ابعاد مالی فعالیت‌های دولت بوده و با توجه به حضور گسترده دولت در عرصه اقتصادی کشور از اهمیت بسیار زیادی در میزان نیل به اهداف مدنظر از آن برخوردار باشد. براین اساس کارایی و اثربخشی بودجه به مفهوم انتخاب راهبردهای مالی بهینه از یک‌سو و اجرای کامل و مطلوب راهبردها و سیاست‌های مالی پیش‌بینی شده در قوانین بودجه از سوی دیگر، نقش مؤثری در تنظیم و هدایت فعالیت‌های اقتصادی کشور و نیل به اهداف سیاست‌های کلان اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کند. بررسی روند تدوین و

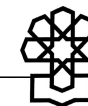

اجرای قوانین بودجه کل کشور بیانگر آن است که متأسفانه دو عنصر فوق‌الذکر در تدوین لوائح و قوانین بودجه سنواتی کمتر مورد توجه قرار گرفته و براین اساس زمینه تداوم نارسایی‌های بودجه‌ای طی سالیان اخیر را فراهم کرده است. تداوم بحران مالی جهانی و گستره ابعاد و پیامدهای آن به حوزه سایر کشورها و به‌ویژه کشورهایی که عمده درآمد آنها به نفت متکی است، بررسی بودجه سال ۱۳۸۸ را از اهمیت دو چندان برخوردار کرده است. در گزارش حاضر علاوه بر ارائه تصویر کمی منابع عمومی دولت، برخی نارسایی‌های موجود در این حوزه تحلیل شده است.

۱. منابع بودجه کل کشور

مطابق با اطلاعات ارائه شده در جداول لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ و در نگاه نخست، بودجه کل کشور معادل ۴ درصد نسبت به رقم مصوب (با احتساب متمم) سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است. این در حالی است که بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی نسبت به ارقام مصوب در سال ۱۳۸۷، حدود ۲ درصد کاهش یافته است. شایان ذکر است بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی به‌ترتیب سهمی معادل ۳۴ و ۷۲ درصد از منابع و مصارف بودجه کل کشور را به خود اختصاص داده‌اند. ارقام مشابه برای سال ۱۳۸۷ به‌ترتیب معادل ۳۳ و ۶۹ درصد است (جدول ۱).

اهداف کمی ترسیم شده در جدول ۱ صرف‌نظر از صحت منطق آن، تحت عناوین برخی انتقالات و تعدیلات در سرجمع ارقام بودجه حاصل شده است و اگر نگاه دقیق‌تری به ارقام تشکیل‌دهنده داشته باشیم نتایج دیگری از آن حاصل می‌شود. مطابق با جداول کلان لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، ارقام دوبار منظور شده که باید در محاسبه منابع و مصارف بودجه کل کشور از مجموع بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی کسر شود، ۱۴۱ درصد رشد کرده است و همین عامل باعث شده رشد رقم بودجه کل کشور از رقم مشابه در سال ۱۳۸۷ از رشد منفی ۴ درصد برخوردار شود. رشد ۱۴۱ درصدی ارقام دوبار منظور شده در جداول کلان لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ به دلیل احتساب مالیات علی‌الحساب (با احتساب مالیات عملکرد نفت) و سود سهام علی‌الحساب به‌ترتیب برای شرکت‌های دولتی و شرکت ملی نفت ایران به سرجمع اعتبارات کمک زیان شرکت‌های دولتی و اجرای طرح‌های عمرانی شرکت‌ها از محل بودجه عمومی دولت حاصل شده است. با توجه به اینکه این تعدیل در قوانین بودجه سال‌های گذشته صورت نگرفته، اصولاً مقایسه ارقام جداول کلان، امکان‌پذیر نیست. براین اساس با انجام تعدیلات فوق برای سال‌های ۱۳۸۷ و ماقبل آن، رقم بودجه کل کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نسبت به حالت قبل به رقم ۰/۳ درصد کاهش خواهد یافت. سهم بودجه عمومی دولت نیز از ۳۴ درصد به ۳۵ درصد افزایش می‌یابد (جدول ۲).

جدول ۱. ترکیب، سهم و درصد تغییرات منابع بودجه کل کشور در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۶

موضوع	منابع بودجه کل کشور (میلیارد ریال)			سهم اجزای منابع بودجه از کل (درصد)			درصد تغییرات اجزای منابع بودجه (درصد)		
	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸
منابع بودجه کل کشور	۲,۳۱۶,۸۵۷	۲,۹۴۷,۱۰۵	۲,۸۲۶,۹۶۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۸	۲۵	-۴
منابع بودجه عمومی	۶۹۱,۸۲۸	۹۸۴,۱۲۳	۹۶۸,۲۳۸	۳۰	۳۳	۳۴	۹	۳۶	-۲
منابع عمومی دولت	۶۳۹,۴۵۲	۹۰۸,۴۸۵	۸۹۳,۴۱۱	۲۸	۳۱	۳۲	۷	۳۵	-۲
درآمدهای اختصاصی	۵۲,۳۷۶	۷۵,۶۳۸	۷۴,۸۲۷	۲	۳	۳	۳۴	۴۴	-۱
منابع شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی و بانک‌ها	۱,۶۷۷,۰۶۵	۲,۰۳۲,۰۲۵	۲,۰۲۴,۸۴۳	۷۲	۶۹	۷۲	۲۲	۲۱	-۰/۴
کسر می‌شود (ارقام دوبار منظور شده)	۵۲,۰۳۶	۶۹,۰۴۳	۱۶۶,۱۱۸	۲	۲	۶	۱۵	۳۳	۱۴۱

مأخذ: قانون بودجه سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۷ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۸.

جدول ۲. ترکیب، سهم و درصد تغییرات منابع بودجه کل کشور در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۶ با اصلاح ارقام دوبار منظور شده

موضوع	منابع بودجه کل کشور (میلیارد ریال)			سهم اجزای منابع بودجه از کل (درصد)			درصد تغییرات اجزای منابع بودجه (درصد)		
	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸	قانون بودجه ۱۳۸۶	قانون بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸
منابع بودجه کل کشور	۲,۲۴۵,۲۰۱	۲,۸۳۵,۴۹۶	۲,۸۲۶,۹۶۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۱	۲۶	-۰/۳
منابع بودجه عمومی	۶۹۱,۸۲۸	۹۸۴,۱۲۳	۹۶۸,۲۳۸	۳۱	۳۴	۳۴	۱۸	۴۲	-۲
منابع عمومی دولت	۶۳۹,۴۵۲	۹۰۸,۴۸۵	۸۹۳,۴۱۱	۲۸	۳۲	۳۲	۱۷	۴۲	-۲
درآمدهای اختصاصی	۵۲,۳۷۶	۷۵,۶۳۸	۷۴,۸۲۷	۲	۳	۳	۳۴	۴۴	-۱
منابع شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی و بانک‌ها	۱,۶۷۷,۰۶۵	۲,۰۳۲,۰۲۵	۲,۰۲۴,۸۴۳	۷۵	۷۲	۷۲	۲۲	۲۱	-۰/۴
کسر می‌شود (ارقام دوبار منظور شده)	۱۲۳,۶۹۲	۱۸۰,۶۵۲	۱۶۶,۱۱۸	۶	۶	۶	۱۷	۴۶	-۸

مأخذ: قانون بودجه سال‌های ۸۷-۱۳۸۶ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ (با اصلاح ارقام دوبار منظور شده).

۲. منابع عمومی دولت

آنچه در ارتباط با تحلیل و بررسی منابع عمومی دولت حائز اهمیت است ضرورت پیش‌بینی واقع‌بینانه سقف درآمدهای قابل تحقق در سال آینده و به‌عبارتی لزوم تعادل در منابع و مصارف عمومی دولت است. اصل مذکور به همراه لزوم تأمین اعتبارات هزینه‌ای از محل درآمدهای غیرنفتی و تخصیص منابع نفتی برای سرمایه‌گذاری‌های مولد همواره دو رکن اساسی سیاست‌های کلی نظام و از جمله الزامات نیل به نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای است. لازم به ذکر است درآمدهای مالیاتی، صرف‌نظر از نقش آن در راستای تأمین منابع عمومی، به جهت آثار مثبت مترتب بر آن از ابعاد توزیعی، تثبیتی و تخصیصی بهترین گزینه جهت تأمین مالی هزینه‌های حاکمیتی دولت در اکثر کشورها محسوب می‌شود. برای بررسی دقیق ترکیب منابع بودجه انجام تعدیل‌هایی در نحوه طبقه‌بندی اقلام مورد نیاز است:

الف) در اواخر سال ۱۳۸۴ و به موجب قانون متمم بودجه آن سال، سود علی‌الحساب سهم دولت از شرکت ملی نفت ایران ذیل سایر درآمدها در بودجه عمومی دولت طبقه‌بندی می‌شد. متعاقب آن در قالب تبصره «۱۱» قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ و همچنین بند «۷» ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۷ این شیوه تداوم یافت. این در حالی بود که به‌رغم وجود احکام قانونی لازم پرداخت به شرکت‌های تابعه شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران و توانیر بابت مانده مابه‌التفاوت از حساب ذخیره ارزی در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ در سقف ماده واحده لحاظ نمی‌شد و برای اولین بار در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ توسط مجلس شورای اسلامی در قالب ردیف شفاف‌سازی یارانه حامل‌های انرژی در سقف ماده واحده منظور شد. در گزارش حاضر منابع مذکور توأم با منابع حاصل از صادرات نفت خام و برداشت از حساب ذخیره ارزی به‌عنوان منابع با منشأ نفت مدنظر قرار خواهد گرفت و از سایر جریان‌های درآمدی متمایز می‌گردد.

ب) در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ موارد دیگری همچون منابع حاصل از هدفمند کردن یارانه‌های انرژی، مالیات معوقه و عملکرد شرکت ملی نفت ایران و مازاد سود سهام شرکت ملی نفت به‌عنوان درآمدهای غیرنفتی محسوب شده که با استناد به تحلیل فوق باید در زمره منابع با منشأ نفت محسوب شود. منابع حاصل از افزایش قیمت حامل‌های انرژی (موضوع لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها) نیز منابع با منشأ نفت محسوب می‌شود. این منابع در نتیجه لحاظ کردن ارزش فروش داخلی نفت خام به شرکت‌های زیرمجموعه شرکت ملی نفت و سایر شرکت‌ها (از جمله توانیر و...) تأمین خواهد شد که بالطبع از منشأ و ماهیتی نفتی برخوردار است.

ج) اصلاح دیگر انجام گرفته در قسمت منابع عمومی لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، حذف ردیف مربوط به شفاف‌سازی یارانه حامل‌های انرژی از قسمت منابع و مصارف بودجه است، این امر با

توجه به سهم بالای یارانه حامل‌های انرژی در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ و همچنین برداشت ۴۵ هزار میلیارد ریالی از منابع حساب ذخیره ارزی (به موجب قانون متمم سال ۱۳۸۷)، قطعاً سهم منابع با منشأ نفت را در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، در قیاس با قانون بودجه سال ۱۳۸۷، با کاهش مواجه خواهد کرد. با توجه به تعدیلات فوق، تصویر منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ در قالب جدول ۳ ارائه شده است.

(میلیارد ریال)

جدول ۳. روند، ترکیب، رشد و سهم منابع عمومی دولت

عنوان	لایحه بودجه سال ۱۳۸۸	قانون بودجه سال ۱۳۸۷ (با لحاظ متمم بودجه)	سهم از کل منابع در سال ۱۳۸۸	سهم از کل منابع در سال ۱۳۸۷	رشد سال ۱۳۸۸ نسبت به سال ۱۳۸۷
منابع عمومی دولت	۸۹۳,۴۱۱	۹۰۸,۴۸۵	۱۰۰	۱۰۰	۰/۲
درآمدها (غیر نفتی)	۳۳۷,۱۹۰	۲۲۱,۳۳۲	۳۷/۷	۲۴/۴	۵۲/۳
درآمدهای مالیاتی	۲۵۳,۵۱۲	۱۵۸,۴۵۵	۲۸/۴	۱۷/۴	۶۰
سایر درآمدها	۸۳,۶۷۸	۶۲,۸۷۷	۹/۴	۶/۹	۳۳/۱
منابع با منشأ نفتی	۴۷۶,۱۲۴	۶۲۰,۵۱۱	۵۳/۳	۶۸	-۲۳
مالیات عملکرد نفت	۲۵,۱۹۴	۳۶,۷۰۰	۲/۸	۴	-۳۱/۴
مالیات معوقه یا عملکرد شرکت ملی نفت	۱۵,۱۲۱	۲۲,۰۰۰	۱/۷	۲	-۳۱/۳
فروش داخلی نفت خام	۸۵,۰۰۰	—	۹/۵	—	—
سود سهم دولت از شرکت ملی نفت	۴۰,۳۱۰	۵۸,۷۲۱	۴/۵	۶/۵	-۳۱/۴
مازاد سود سهم دولت از شرکت ملی نفت	۲۴,۱۹۴	—	۲/۷	—	—
منابع حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی	۱۵۳,۱۸۸	۱۴۶,۸۶۶	۱۷/۱	۱۶/۲	۴/۳
معاوضه نفت خام برای واردات بنزین	—	۳۰,۰۰۰	—	۳/۳	—
شفاف‌سازی یارانه حامل‌های انرژی	—	۱۲۲,۰۰۰	—	۱۳/۴	—
برداشت از حساب ذخیره ارزی	۱۳۳,۱۱۷	۱۵۹,۲۲۴	۱۴/۹	۱۷/۵	-۱۶/۴
برداشت از حساب ذخیره ارزی (متمم بودجه)	—	۴۵,۰۰۰	—	۵	—
منابع مالی غیرمستمر	۸۰,۰۹۷	۶۶,۶۴۲	۹	۷/۳	۲۰/۲
فروش اوراق مشارکت	۰	۴,۰۰۰	—	۰/۴	—
تسهیلات خارجی	۳,۶۹۴	۳,۵۸۲	۰/۴	۰/۴	۳/۱
واگذاری سهام شرکت‌های دولتی	۵۵,۵۰۰	۴۶,۰۰۰	۶/۲	۵/۱	۲۰/۷
فروش اموال منقول و غیرمنقول	۷,۱۹۰	۳,۰۹۵	۰/۸	۰/۳	۱۳۲/۳
برگشتی از سال‌های قبل	۱۲,۰۰۰	۷,۰۰۰	۱/۳	۰/۸	۷۱/۴
دریافت اصل وام‌ها	۱,۷۱۳	۲,۹۶۵	۰/۲	۰/۳	-۴۲/۲

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور.

با تفکیک منابع با منشأ نفت از درآمدهای غیرنفتی مطابق با جدول ۳، درآمدها (غیرنفتی) نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۷ دارای رشد ۵۲/۳ درصدی بوده و ۳۷/۷ درصد منابع عمومی بودجه را به خود اختصاص داده است. همچنین منابع با منشأ نفتی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ از رشد منفی معادل ۲۳- درصد برخوردار شده است و در مجموع ۵۳/۳ درصد منابع عمومی بودجه را تشکیل می‌دهد. رقم مذکور در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ (با احتساب قانون متمم بودجه) حدود ۶۸ درصد می‌باشد.

عملکرد ارقام بودجه سنواتی همواره متفاوت از ارقام مصوب آنها بوده و بعضاً عدم واقع‌بینی منابع و مصارف عمومی، منجر به وقوع کسری بودجه طی سال مالی و به تبع آن برداشت از حساب ذخیره یا ارائه اصلاحیه بودجه از طریق سازوکار کاهش سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عمرانی) شده است. در هنگام تهیه و تصویب بودجه، سهم بالای اعتبارات پیش‌بینی شده، با اهداف متعالی همچون گسترش ظرفیت‌های اقتصادی جهت بهبود اشتغال یا اتمام طرح‌های نیمه تمام مورد توجه دولت و مجلس قرار می‌گیرد به دلیل عدم واقع‌بینی در پیش‌بینی منابع و مصارف عمومی و کسری بودجه، به صورت صوری پوشش داده می‌شود، اما با وقوع آن در فرایند اجرای بودجه بخشی از اعتبارات لحاظ شده در قسمت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به عنوان منبع تأمین کسری و از طریق لوایح اصلاحیه (که به لحاظ روانی قابلیت پذیرش بیشتری نسبت به متمم بودجه دارد)، به بخش اعتبارات هزینه‌ای (جاری)، منتقل می‌شود.

بخش دیگر منابع عمومی دولت در لایحه بودجه ۱۳۸۸، اختصاص به منابع مالی غیرمستمر دارد که در واقع بخش دیگری از منابع تأمین اعتبار یا به عبارت دیگر منابع تأمین کسری بودجه را به خود اختصاص می‌دهد و مشتمل بر فروش اوراق مشارکت، تسهیلات خارجی، واگذاری شرکت‌های دولتی، دریافت اصل وام‌ها و فروش اموال منقول و غیرمنقول است. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ برای فروش اوراق مشارکت، منابعی پیش‌بینی نشده است. علاوه بر الزامات برنامه چهارم توسعه در این خصوص دلیل عمده آن را می‌توان به عملکرد نامناسب اوراق مذکور در قیاس با تعهدات ایجاد شده طی سال‌های گذشته دانست. منابع مذکور در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۷ از رشدی معادل ۲۰/۲ درصد برخوردار است و در مجموع ۹ درصد از منابع عمومی بودجه را به خود اختصاص خواهد داد.

۳. بررسی اجزای درآمدهای عمومی

درآمدها در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ متشکل از درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها (شامل درآمدهای حاصل از انحصارات و مالکیت دولت، درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات، فروش

کالاها و خدمات و درآمدهای متفرقه است). همچنان که در جدول ۳ مشاهده می شود درآمدها در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ از رشد ۵۲/۳ درصدی نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۷ برخوردار بوده و ۳۷/۷ درصد منابع عمومی بودجه را به خود اختصاص داده است. این نسبت برای رقم مشابه در سال ۱۳۸۷ معادل ۲۴/۴ درصد است. این در حالی است که **درآمدهای مالیاتی** (با کسر مالیات بر شرکت ملی نفت ایران که جزئی از ارزش نفت خام تولیدی است) در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۸۷ از ۶۰ درصد رشد برخوردار گردیده است و ۲۸/۴ درصد از منابع عمومی بودجه را به خود اختصاص داده است. **سایر درآمدها** نیز از رشد ۳۳/۱ درصدی و سهمی معادل ۹/۴ درصد از منابع بودجه را تشکیل می دهد. با توجه به میزان تحقق ارقام مذکور در قوانین بودجه سال های گذشته و همچنین ابهام در الزامات اجرایی اخذ برخی منابع از جمله قانون مالیات بر ارزش افزوده به نظر می رسد پیش بینی منابع در این قسمت از واقع بینی لازم برخوردار نیست و بیشتر در جهت پوشش هزینه های عمومی و تراز بودجه، به صورت متورم و غیر واقعی پیش بینی شده است. در قسمت بعد وضعیت درآمدهای غیرنفتی به تفکیک اجزای ذیل آنها در قالب جداول ۴ تا ۶ بررسی و تحلیل شده است.

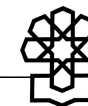

جدول ۴. بررسی اجزای درآمدهای مالیاتی (غیر نفتی) طی سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۸

موضوع	اجزای درآمدها (غیر نفتی) (میلیارد ریال)		سهم اجزای درآمدها (درصد)		رشد اجزای درآمدها (درصد)		میزان تحقق درآمدها (درصد)		
	قانون و متمم بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸	قانون و متمم بودجه ۱۳۸۷	لایحه بودجه ۱۳۸۸	رشد ۱۳۸۷	رشد ۱۳۸۸	تحقق (۹/۱۲) قانون بودجه ۱۳۸۷	پیش بینی عملکرد ۱۳۸۸	عدم تحقق
درآمدها (غیرنفتی)	۲۲۱,۳۳۲	۳۳۷,۱۹۰	۱۰۰	۱۰۰	۹	۵۲	۹۸	۹۰/۲	۳۳,۱۹۴
۱. درآمدهای مالیاتی	۱۵۸,۴۵۵	۲۵۳,۵۱۲	۷۲	۷۵	۶	۶۰	۱۰۳	۸۸/۹	۲۸,۱۷۳
مالیات‌های مستقیم*	۹۰,۱۹۶	۱۵۷,۲۵۸	۵۷	۶۲	۱۸	۷۴	۱۰۳	۹۳/۵	۱۰,۲۰۸
مالیات اشخاص حقوقی	۵۰,۶۲۴	۱۰۶,۲۳۷	۵۶	۶۸	۱۳	۱۱۰	۱۰۳	۹۵	۵,۶۷۱
مالیات بر درآمد	۳۱,۸۶۵	۴۱,۸۱۵	۳۵	۲۷	۲۷	۳۱	۱۰۱	۹۲	۳,۳۵۵
مالیات بر ثروت	۷,۷۰۷	۹,۲۰۶	۹	۶	۱۷	۱۹	۱۰۵	۸۷	۱,۱۸۲
مالیات‌های غیرمستقیم*	۶۸,۲۵۹	۹۶,۲۵۴	۴۳	۳۸	-۶	۴۱	۱۰۲	۸۱/۳	۱۷,۹۶۵
مالیات بر واردات	۵۳,۵۴۳	۶۶,۳۹۳	۷۸	۶۹	-۵	۲۴	۱۰۴	۹۰/۳	۶,۴۴۶
مالیات بر کالاها و خدمات	۱۴,۷۱۶	۲۹,۸۶۱	۲۲	۳۱	-۸	۱۰۳	۹۸	۶۱/۴	۱۱,۵۱۸
۲. سایر درآمدها	۶۲,۸۷۷	۸۳,۶۷۸	۲۸	۲۵	۱۷	۳۳	۸۵	۸۴	۵,۰۲۱

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور.

* در جدول مذکور سهم مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم از کل مالیات‌ها و سهم اجزای مالیاتی از سر جمع مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم در نظر گرفته شده است.

جدول ۵. بررسی اجزا و بندهای درآمدهای مالیاتی طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۸

موضوع	اجزای درآمدها (غیر نفتی) - میلیارد ریال		سهم اجزای درآمدها (درصد)		رشد اجزای درآمدها (درصد)		میزان تحقق درآمدها (درصد)	
	قانون و متمم بودجه سال ۱۳۸۷	لایحه بودجه سال ۱۳۸۸	قانون و متمم بودجه سال ۱۳۸۷	لایحه بودجه سال ۱۳۸۸	رشد سال ۱۳۸۷	رشد سال ۱۳۸۸	تحقق (۹/۱۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۷	میزان عدم تحقق در سال ۱۳۸۸
۱. درآمدهای مالیاتی (غیرنفتی)	۱۵۸,۴۵۵	۲۵۳,۵۱۲	۱۰۰	۱۰۰	۶	۶۰	۱۱۵	۲۸,۱۷۳
مالیات‌های مستقیم	۹۰,۱۹۶	۱۵۷,۲۵۸	۵۷	۶۲	۱۸	۷۴	۱۲۲	۱۰,۲۰۸
مالیات اشخاص حقوقی	۵۰,۶۲۴	۱۰۶,۲۳۷	۵۶	۶۸	۱۳	۱۱۰	۱۳۴	۵,۶۷۱
مالیات علی‌الحساب شرکت‌های دولتی	۱۶,۱۸۸	۱۵,۲۳۶	۳۲	۱۴	۱	-۶	۱۰۹	۰
مالیات معوقه شرکت‌های دولتی	*	۴۶,۱۱۹	*	۴۳	*	*	*	۰
مالیات شرکت‌های غیردولتی	۳۴,۴۳۶	۴۴,۸۸۲	۶۸	۴۲	۱۹	۳۰	۱۰۱	۵,۶۷۱
مالیات بر درآمد	۳۱,۸۶۵	۴۱,۸۱۵	۳۵	۲۷	۲۷	۳۱	۱۰۱	۲,۳۵۵
مالیات حقوق کارکنان بخش دولتی	۹,۹۲۰	۱۲,۸۲۷	۳۱	۳۱	۲۴	۲۹	۱۰۵	۷۱۰
مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی	۸,۶۸۰	۱۲,۱۶۲	۲۷	۲۹	۲۴	۴۰	۱۰۶	۸۳۳
مالیات مشاغل	۱۱,۹۰۰	۱۵,۱۷۹	۳۷	۳۶	۳۱	۲۸	۹۷	۱,۴۵۸
مالیات‌های متفرقه درآمد	۱,۳۶۵	۱,۶۴۷	۴	۴	۴۰	۲۱	۸۵	۳۵۵
مالیات بر ثروت	۷,۷۰۷	۹,۲۰۶	۹	۶	۱۷	۱۹	۱۰۵	۱,۱۸۲
مالیات‌های غیرمستقیم	۶۸,۳۱۹	۹۶,۲۵۴	۴۳	۳۸	-۶	۴۱	۱۰۲	۱۷,۹۶۵
مالیات بر واردات	۵۳,۵۴۳	۶۶,۳۹۳	۷۸	۶۹	-۵	۲۴	۱۰۴	۶,۴۴۶
مالیات بر کالاها و خدمات	۱۴,۷۷۶	۲۹,۸۶۱	۲۲	۳۱	-۸	۱۰۳	۹۸	۱۱,۵۱۸
مالیات بر فروش فراورده‌های نفتی	۳,۵۴۹	۴,۸۵۵	۲۴	۱۶	-۴۵	۳۷	۷۹	۲,۰۵۲
دو درصد مالیات سایر کالاها	۲,۰۰۰	۱,۰۰۰	۱۴	۳	-۱۰	-۵۰	۱۷۶	۱,۰۰۰
سایر مالیات بر کالاها و خدمات	۹,۱۶۷	۶,۵۸۱	۶۲	۲۲	۲۴	-۲۸	۸۹	۱,۰۴۰
مالیات بر ارزش افزوده	*	۱۷,۴۲۵	*	۵۸	*	*	*	۷,۴۲۵

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور.

- بررسی درآمدهای مالیاتی

طبق جدول ۴، از مجموع درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، حدود ۶۲ درصد سهم مالیات‌های مستقیم و ۳۸ درصد سهم مالیات‌های غیرمستقیم است. سهم‌های مذکور برای ارقام مصوب قانون بودجه سال ۱۳۸۷ (با احتساب متمم) به‌ترتیب معادل ۵۷ و ۴۳ درصد است. ارقام مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نسبت به رقم مشابه سال گذشته به‌ترتیب از رشدی معادل ۷۴ و ۴۱ درصد برخوردار است. لازم به ذکر است رشد مالیات‌های مذکور در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ نسبت به رقم مشابه آنها در قانون بودجه سال ۱۳۸۶ به‌ترتیب معادل ۱۸ و ۶- درصد پیش‌بینی شده بود. میزان تحقق درآمدهای مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ (نسبت به رقم مصوب ۹ ماهه) به‌ترتیب معادل ۱۰۳ و ۱۰۲ درصد و برای سال ۱۳۸۶ نسبت به رقم مصوب سال مذکور به‌ترتیب معادل ۱۰۱ و ۹۰ درصد بوده است.

• مالیات‌های مستقیم در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸

مالیات‌های مستقیم در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ متشکل از مالیات بر شرکت‌ها، مالیات بر درآمد و مالیات بر ثروت است. مالیات بر شرکت‌ها (شامل شرکت‌های دولتی و خصوصی و مالیات معوقه شرکت‌های دولتی) با رقمی معادل ۶۸ درصد بیشترین سهم از درآمدهای مالیاتی مستقیم را به خود اختصاص داده است. مالیات بر درآمد (شامل مالیات بر حقوق، مالیات مشاغل و مالیات مستغلات و متفرقه) و مالیات بر ثروت (شامل مالیات بر ارث، مالیات‌های انتقالی، نقل و انتقالات و سرقتی، املاک و...) به‌ترتیب با سهمی معادل ۲۷ و ۶ درصد در رده‌های بعدی قرار دارند.

مالیات بر شرکت‌ها به‌عنوان اولین بخش از درآمدهای مالیاتی مستقیم، مشتمل بر مالیات بر شرکت‌های دولتی، مالیات معوقه شرکت‌های مذکور و مالیات بر شرکت‌های خصوصی است که به استناد ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم تعیین و مطالبه می‌شود. مطابق احکام مذکور، مبنای محاسبه مالیات بر شرکت‌ها، سود خالص شرکت (مجموع درآمد پس از کسر هزینه‌ها و استهلاکات) است و نرخ مالیاتی نیز به موجب ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم ۲۵ درصد است. مالیات بر شرکت‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نسبت به رقم مشابه قانون بودجه سال ۱۳۸۷ از رشد ۱۱۰ درصدی برخوردار است (رقم مذکور برای سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ معادل ۱۳ درصد در نظر گرفته شده بود). بخش عمده‌ای از این افزایش مالیاتی ناشی از مالیات‌های معوقه شرکت‌های دولتی (پس از کسر رقم مربوط به شرکت ملی نفت و احتساب آن در درآمدهای با منشأ نفت) است. رقم پیش‌بینی شده در ردیف مذکور در لایحه بودجه ۱۳۸۸ (پس از کسر رقم مربوط به شرکت ملی نفت ایران) معادل ۴۶۱۱۹ میلیارد ریال است. بخش عمده‌ای از این رقم مربوط به مالیات تسعیر ارز توسط بانک مرکزی است (حدود ۳۰۰۰۰ میلیارد ریال، در مجموع این رقم حدود ۴۳ درصد از

رقم مالیات بر شرکت‌ها را به خود اختصاص داده است). نرخ رشد مالیات بر شرکت‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی در لایحه بودجه ۱۳۸۸ به ترتیب ۶- و ۳۰ درصد است و به ترتیب ۱۴ و ۴۲ درصد از رقم مالیات بر شرکت‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نرخ رشد مالیات بر شرکت‌های خصوصی (اشخاص حقیقی غیردولتی)، نسبت به سال ۱۳۸۷ محل مناقشه است، زیرا بحران مالی بین‌المللی موجب رکود فعالیت‌ها و کاهش قیمت‌ها شده است و بر عملکرد شش ماهه دوم سال ۱۳۸۷ این شرکت‌ها اثر گذاشته است (این شرکت‌ها مالیات عملکرد سال ۱۳۸۷ را در سال آینده پرداخت می‌کنند).

در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ سهم منظور شده از مالیات‌های مستقیم برای رقم مالیات بر درآمد، معادل ۲۷ درصد است. رقم مشابه برای سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۶ به ترتیب معادل ۳۵ و ۲۶ درصد است. درآمدهای مالیاتی مذکور متشکل از مالیات بر حقوق کارکنان بخش عمومی و خصوصی، مالیات مشاغل^۱ و مستغلات و سایر مالیات‌های متفرقه درآمد است و در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۷ از ۳۱ درصد رشد برخوردار است (عمده این رشد مربوط به مالیات بر حقوق کارکنان بخش خصوصی معادل ۴۰ درصد، مالیات مشاغل معادل ۲۸ درصد و مالیات بر حقوق کارکنان بخش دولتی با ۲۹ درصد است)، همچنین سهم منابع مذکور در کل رقم مالیات بر درآمد به ترتیب معادل ۲۹، ۳۶ و ۳۱ درصد است. با توجه به روند تحقق منابع مذکور در قوانین بودجه سنوات قبل و عدم تمهید سازوکار جدید در تشخیص و وصول مالیات‌های متعلقه به نظر می‌رسد این بخش از درآمدهای مالیاتی حداکثر حدود ۹۰ درصد رقم مصوب عملکرد داشته باشد.

مالیات بر ثروت به عنوان جزء دیگری از مالیات بر درآمد، در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، حدود ۶ درصد از کل رقم مالیات بر درآمد را تشکیل می‌دهد و نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۷ از ۱۹ درصد رشد برخوردار است. با توجه به میانگین عملکرد این رقم طی سال‌های اخیر، پیش‌بینی می‌شود حدود ۸۷ درصد این رقم تحقق یابد.

در مجموع پیش‌بینی می‌شود که در قسمت مالیات‌های مستقیم منابع لایحه در این بخش معادل ۹۳/۵ درصد تحقق یابد (صرف‌نظر از اثر بحران مالی بین‌المللی و کاهش قیمت نفت خام). به عبارت دیگر درآمدهای مربوط به مالیات‌های مستقیم، حداقل به میزان ۱۰۲۰۸ میلیارد ریال بیش‌برآورد شده است.

۱. مواد (۹۳) الی (۱۰۳) قانون مالیات‌های مستقیم ناظر بر تعیین و وصول این نوع مالیات است. براساس ماده (۹۴) قانون مذکور، کل فروش کالا و ارائه خدمات اشخاص حقیقی پس از کسر هزینه‌ها و استهلاکات مربوط (طبق فصل هزینه‌های قابل قبول و استهلاکات)، درآمد مشمول مالیات بخش مشاغل مالیاتی تلقی می‌گردد. به عبارت دیگر صاحبان مشاغل، مبنای محاسبه مالیات بخش مشاغل می‌باشند. نرخ مالیات بر درآمد مشاغل، نرخ موضوع ماده (۱۳۱) قانون مالیات‌های مستقیم به صورت تصاعدی بین ۱۵ الی ۳۵ درصد تعیین شده است.

• مالیات‌های غیرمستقیم در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸

در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ و در بخش مالیات‌های غیرمستقیم، مالیات بر واردات با ۶۹ درصد بیشترین سهم از کل درآمدهای این بخش را به خود اختصاص داده است و پیش‌بینی می‌شود حدود ۸۱ درصد رقم برآوردی تحقق یابد. همچنین سهم مالیات بر کالاهای و خدمات معادل ۳۱ درصد در نظر گرفته شده است و پیش‌بینی می‌شود معادل ۶۱/۴ درصد تحقق داشته باشد. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، از محل اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده معادل ۱۷۴۲۵ میلیارد ریال منابع پیش‌بینی شده است (۵۸ درصد از کل مالیات بر کالاهای و خدمات). رقم مشابه ردیف مذکور در قوانین بودجه سالیان اخیر «دو درصد مالیات کالاهای و خدمات موضوع قانون تجمیع عوارض» است که عمدتاً سهمی معادل ۱۴ درصد از درآمد مالیات بر کالاهای و خدمات را به خود اختصاص داده است. تحقق این رقم برای سال ۱۳۸۸ بستگی تام به فراهم کردن زمینه اجرای کامل قانون مالیات بر ارزش‌افزوده (با توجه به تعلیق فعلی قانون برای اصناف کشور) دارد. در این گزارش پیش‌بینی شده است که ۵۷ درصد رقم برآوردی محقق شود.

در مجموع پیش‌بینی می‌شود در بخش درآمدهای مالیاتی غیرمستقیم لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ با حدود ۱۷,۹۶۵ میلیارد ریال عدم تحقق منابع روبه‌رو باشیم.

۴. منابع مالی غیرمستمر

منابع مذکور مشتمل بر تسهیلات خارجی، واگذاری سهام شرکت‌های دولتی، دریافت اصل وام‌ها و فروش اموال منقول و غیرمنقول و برگشتی از پرداخت‌های سال‌های قبل و... در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، ۹ درصد از کل منابع عمومی بودجه را به خود اختصاص داده است. این رقم در سال ۱۳۸۷ معادل ۷/۳ درصد پیش‌بینی شده است. عمده تغییر چشمگیر در اجزای منابع، رشد ۲۰/۷ درصدی فروش و واگذاری شرکت‌های دولتی در قیاس با سال ۱۳۸۷ است که در این میان بیش از ۴۰ درصد آن بابت رد دیون دولت از طریق واگذاری سهام شرکت‌های دولتی است. لکن درخصوص فروش سهام، با توجه به عملکرد نه چندان مطلوب وضعیت بازار سرمایه کشور در سال ۱۳۸۸ را با ابهام مواجه خواهد کرد. لذا میزان بیش برآوردی منابع از این بُعد معادل ۶,۱۶۷ میلیارد ریال است. استفاده از تسهیلات خارجی نیز به‌عنوان منبع دیگر در تأمین اعتبارات عمومی بودجه در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸، حدود ۰/۴ درصد از منابع عمومی را به خود اختصاص می‌دهد و نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۷ از رشدی معادل ۳/۱ درصد برخوردار است. همچنین فروش اموال منقول و غیرمنقول برای سال ۱۳۸۸ معادل ۷,۱۹۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که این میزان سهمی

معادل ۰/۸ درصد از منابع عمومی بودجه و نسبت به رقم مشابه سال گذشته از رشد ۱۳۲ درصد برخوردار شده است و به نظر می‌رسد با توجه به روند عملکرد سنوات اخیر در این بخش نیز منابع بیش از میزان واقعی برآورد شده باشد. در مجموع بیش برآوردی منابع در بخش منابع مالی غیرمستمر بیش از ۳۴ درصد معادل ۲۷,۸۸۶ میلیارد ریال پیش‌بینی می‌شود.

کسری منابع عمومی دولت در شرایطی که هنوز تصمیمی برای افزایش قیمت حامل‌های انرژی (موضوع لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها) گرفته نشده است بالغ بر ۱۳۶,۲۸۵ میلیارد ریال خواهد بود (با لحاظ ۸۵,۰۰۰ میلیارد ریال منابع پیش‌بینی شده برای لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها به‌عنوان عدم تحقق).

• تراز عملیاتی لایحه بودجه سال ۱۳۸۸

کسری عملیاتی ۲۴۵,۵۷۴ میلیارد ریالی به معنای آن است که درآمدهای غیرنفتی تنها حدود ۵۸ درصد اعتبارات هزینه‌ای (مخارج جاری) دولت را پوشش می‌دهد.

بررسی روند عملکرد کسری بودجه عمومی دولت در قیاس با ارقام مصوب آنها (بدون احتساب متمم یا اصلاحیه) در قوانین بودجه بیانگر آن است که به‌جز سال ۱۳۸۶ که دولت فقط به میزان ۳۶۳۰۰ میلیارد ریال از طریق اصلاحیه به سقف اعتبارات افزود، در بقیه سال‌های مورد بررسی روند کسری بودجه عمومی دولت به‌شدت صعودی بوده و کسری بودجه عمومی نسبت به آنچه که در قانون بودجه به تصویب رسیده بود از ۴۶,۴۸۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۵ به ۱۱۴,۳۷۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. این درحالی است که در لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ این رقم با توجه به پیش‌بینی به ۱۹۴,۴۲۶ میلیارد ریال افزایش خواهد یافت.

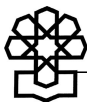
موارد فوق‌الذکر بیانگر آن است که کارایی و اثربخشی سیاست‌های مالی دولت سیر نزولی داشته است.

جدول ۶. مقایسه روند کسری تراز عملیاتی (عملکرد) و مصوب (بدون احتساب قانون متمم و یا اصلاحیه)

عنوان	۱۳۸۵		۱۳۸۶		۱۳۸۷		۱۳۸۸	
	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	پیش‌بینی عملکرد	مصوب	پیش‌بینی عملکرد
درآمدهای غیرنفتی	۱۷۶,۳۱۳	۱۶۷,۶۸۳	۲۰۲,۹۵۸	۲۲۱,۳۶۶	۲۲۱,۳۳۲	۲۲۷,۶۱۳	۳۳۷,۱۹۰	۴۴۰,۰۰۰
هزینه‌های جاری*	۳۷۷,۹۳۵	۴۱۵,۷۹۳	۳۹۹,۴۰۰	۴۲۱,۳۳۴	۴۶۱,۱۲۶	۵۸۱,۷۸۲	۵۸۲,۷۶۴	
کسری تراز عملیاتی (کسری بودجه عمومی)	۲۰۱,۶۲۲	۲۴۸,۱۱۰	۱۹۶,۴۴۲	۱۹۹,۹۶۸	۲۳۹,۷۹۴	۳۵۴,۱۶۹	۲۴۵,۵۷۴	
افزایش کسری بودجه عمومی نسبت به پیش‌بینی قانون		۴۶,۴۸۸		۳,۵۲۶		۱۱۴,۳۷۵		۱۹۴,۴۲۶

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۳۸۷ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۸.

* به‌جهت قابلیت تطبیق ارقام جدول، مبلغ یارانه شفاف سازی حامل‌های انرژی در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ محاسبه نشده است.

نتیجه‌گیری

لایحه بودجه کل کشور در سال ۱۳۸۸ هم از جهت تعادل بین منابع و مصارف و هم از جهت کاهش وابستگی به نفت، در راستای سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه و در جهت تعادل بین منابع و مصارف عمومی و لزوم رعایت نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای نیست. رشد ۲/۴ درصدی کسری تراز عملیاتی (مصوب) و رشد ۱۳ درصدی کل کسری بودجه (مصوب) همچنین پیش‌بینی عدم تحقق حداقل ۱۳۶،۲۸۵ میلیارد ریال از منابع عمومی بودجه، کسری بودجه را در پی خواهد داشت. با توجه به کاهش قدرت مانور دولت از جهت تأمین کسری از سایر منابع از جمله برداشت از حساب ذخیره ارزی (به جهت اثرات ناشی از بحران مالی جهانی و در نتیجه کاهش قیمت نفت خام) چنین امری پیامدهای سوئی هم به لحاظ اقتصادی (در قالب ایجاد پدیده رکود تورمی) و هم به لحاظ مالی (به جهت ایجاد ساختار شکننده مالی) به دنبال خواهد داشت. لذا پیشنهاد می‌شود که مجلس شورای اسلامی در بررسی بودجه در بخش منابع به سمت واقعی کردن اجزای منابع پیش‌بینی شده گام بردارد.

شماره مسلسل: ۹۴۹۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: درباره لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور ۵. تحلیلی بر منابع بودجه (ویرایش اول)

نام دفتر: مطالعات برنامه و بودجه (گروه بودجه)

تهیه و تدوین کنندگان: سیامک یادگاری، فاطمه عزیزخانی

ناظران علمی: محمد قاسمی، علی پناهی

متقاضی: کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آنها:

۱. مالیات (Tax)

۲. بودجه (Budget)

۳. مالیات مستقیم (Direct Tax)

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷/۱۱/۱۶